

Informacija o aktivnostima na realizaciji istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore

Januar-Jun 2024. godine

1 UVOD

Istraživanje ugljovodonika prepoznato je kao aktivnost od izuzetnog značaja za Crnu Goru. Otkriće ugljovodonika u podmorju Crne Gore dovelo bi do razvoja nove industrije, čija bi ekonomska dobit uticala na povećanje standarda i ekonomski razvoj države.

1.1 Normativni okvir

U julu 2010. godine Skupština Crne Gore je usvojila **Zakon o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika** („Službeni list Crne Gore“, broj 41/10, 40/11, 63/13), kojim se uređuju uslovi, način i postupak istraživanja i proizvodnje ugljovodonika, kao i druga pitanja od značaja za istraživanje i proizvodnju nafte i gasa u Crnoj Gori.

Pored navedenog, oblast istraživanja i proizvodnje ugljovodonika je uređena sljedećim propisima:

- Uredba o načinu obračuna i plaćanja naknade za proizvodnju nafte i gasa („Sl. list Crne Gore“, br. 13/14)
- Uredba o načinu povraćaja blokova i pristupu trećih lica upstream postrojenjima („Sl. list Crne Gore“, br. 40/11, 56/13)
- Pravilnik o razvoju i proizvodnji ugljovodonika („Sl. list Crne Gore“, br. 7/14)
- Pravilnik o uslovima za bušenje bušotina i izgradnju postrojenja za istraživanje i proizvodnju ugljovodonika („Sl. list Crne Gore“, br. 7/14)
- Pravilnik o sadržaju i načinu dostavljanja elaborata o izvršenim istraživanjima ugljovodonika („Sl. list Crne Gore“, br. 132/2021)

Skupština Crne Gore je 16. jula 2014. godine usvojila je **Zakon o porezu na ugljovodonike** („Sl. list CG“, br. 31/14), kojim se uvodi novi fiskalitet i kreira politika oporezivanja dobiti od proizvodnje nafte i gasa, kao i dobiti od izgradnje ili korišćenja postrojenja i prateće opreme za proizvodnju, isporuku i transport nafte i gasa. Skupština je usvojila i nekoliko amandmana od kojih je najznačajniji **nivo poreske stope koji iznosi 54%**.

Prilikom izrade navedenih zakonskih propisa uzeta je u obzir dugogodišnja svjetska praksa prihvaćena u mnogobrojnim državama koje su uspješne u proizvodnji ugljovodonika, kao i stavovi zemalja Evropske unije u odnosu na inostrana ulaganja. Zakonom o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika stvoreni su uslovi za velika ulaganja.

2 Ugovori o koncesiji

Crna Gora je do sada imala zaključena dva ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika u podmorju Crne Gore, na osnovu Zakona o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika, i to:

- 1. Ugovor o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika za blokove 4118-4; 4118-5; 4118-9; 4118-10, ukupne površine 1.228 km², koji je 14. septembra 2016. godine zaključen sa kompanijama Eni Montenegro BV, Holandija i Novatek Montenegro, BV Holandija, koji je prestao da važi 13. septembra 2022. godine.**

U skladu sa odredbama čl. 9.1 i 9.2 PCC-a obaveza Koncesionara je bila da na način zadovoljavajući za Organ uprave, realizuje Obavezni radni program utvrđen Ugovorom o koncesiji, tj. da prikupe, obrade i dostave Organu uprave podatke o izvršenim 3D seizmičkim istraživanjima za najmanje 1.228 km² na površini koja je definisana Ugovorom o koncesiji, a potom da izbuše jednu bušotinu usmjerenu na karbonatni prospekt procijenjene dubine od

6.500 m, a potom još jednu bušotinu usmjerenu na plio-pleistocenski prospekt procijenjene dubine od 1.500 m.

Shodno odredbama predmetnog Ugovora, Koncesionari su izvršili 3D seizmička istraživanjima na površini koja je definisana Ugovorom, kao i izradu geofizičkih i geoloških (G&G) studija. Dobijeni podaci i analize istih su dostavljeni Upravi za ugljovodonike.

Koncesionari su izbušili bušotinu do dubine od 5.954 m. Bušenje je trajalo ukupno 300 dana.

Tokom trajanja procesa bušenja koncesionari su bili dužni da periodično dostavljaju izvještaje o svim bitnim aspektima bušenja, geologije, sigurnosti operacija i upravljanja otpadom i to na dnevnom i sedmičnom nivou.

Nakon završetka bušenja bušotine i obrade podataka dobijenih u procesu bušenja, Koncesionari su dostavili Upravi za ugljovodonike dokument pod nazivom „Završni bušaći i geološki izvještaj o bušenju bušotine“ koji predstavlja sveobuhvatan i detaljan izvještaj o operacijama kao i interpretaciju prikupljenih podataka, a što je bila zakonska obaveza. Završni izvještaj o bušenju je pripremljen u skladu sa Zakonom o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika, Pravilnikom o uslovima za bušenje bušotina i izgradnju postrojenja, međunarodnim IADC pravilima i Eni SpA zahtjevima i specifikacijama i procedurama.

Takođe, Koncesionari su izradili i dostavili Upravi za ugljovodonike Elaborat „Tehnički izvještaj o sprovedenim istražnim aktivnostima“, koji sadrži i relevantna dokumenta.

Izvještaji, podaci i rezultati dobijeni dosadašnjim istraživanjima ugljovodonika po ovom Ugovoru o koncesiji čuvaju se u sklopu Informacionog sistema Uprave za ugljovodonike.

Koncesionari su izvršili uplatu punog iznosa od ukupno 12.000.000 eura (dvanaest miliona eura) u budžet Crne Gore, što je novčana vrijednost dodijeljena aktivnostima koje nijesu izvršene u okviru Obaveznog radnog programa, tj. za bušotinu usmjerenu na plio-pleistocenski prospekt procijenjene dubine od 1.500 m, kako je , utvrđeno članom 9 tačkom 3 u vezi člana 9 tačka 2 c) ii Ugovora o koncesiji.

S obzirom da su se koncesionari izjasnili u pisanoj formi da ne žele da uđu u Drugi period istraživanja, Ugovor o koncesiji istekao i završio se 13. septembra 2022. godine.

2. Ugovor o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika u podmorju Crne Gore za blokove 4219-26 i 4218-30, ukupne površine 338 km², koji je 15. marta 2017. godine zaključen sa kompanijom Energean Montenegro Limited, Kipar. Ugovor je istekao 15. jula 2022. godine.

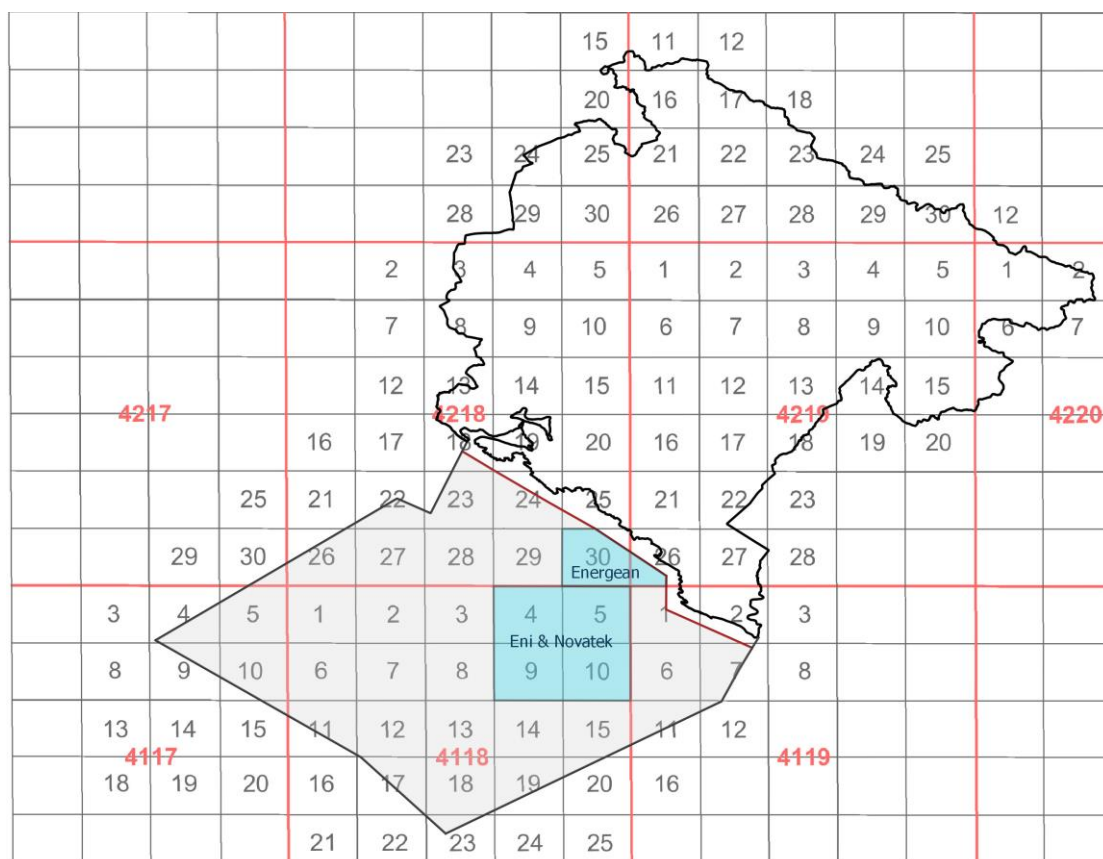
Koncesionar Energean je, u skladu sa članom 9.2. b) Ugovora o koncesiji, izvršio 3D seizmička istraživanja, završio interpretaciju 3D geofizičkih podataka, odnosno izradu geofizičkih i geoloških (G&G) studija i ekonomske analize u cilju utvrđivanja ekonomske opravdanosti bušenja istražnih bušotina iz drugog Perioda istraživanja i eventualnog razvoja i proizvodnje ugljovodonika na dodijeljenoj površini.

Izvještaji, podaci i rezultati dobijeni dosadašnjim istraživanjima ugljovodonika po ovom Ugovoru čuvaju se u sklopu Informacionog sistema Uprave za ugljovodonike.

Koncesionar je u skladu sa odredbama Ugovora o koncesiji i Zakonom o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika izvršio povraćaj površine od 85,17 km² ili 25,2% prvobitno dodjeljenje površine od 338 km² nakon čega je površina blokova po osnovu Ugovora iznosila 252.83 km².

Nakon završetka prve faze istraživanja, kocesionar Energean odlučio je da uđe u sledeću fazu istraživanja, pod uslovom da obezbijedi partnera, do 15. jula 2022. godine. Kako Koncesionar Energean nije do isteka roka, za prvi Period istraživanja odnosno do 15. jula 2022. godine, Vladi predložio kandidata za prenos participirajućeg udjela u skladu sa članom 6.3 Ugovora o

koncesiji, to je dopisom od 16. maja 2023. godine obavijestio Vladu Crne Gore, Ministarstvo kapitalnih investicija i Upravu za ugljovodnike, da smatra da je Ugovor po automatizmu istekao 15. jula 2022. godine u pogledu svih dodjeljenih površina i prava kako je predviđeno odredbama člana 7.5.

3 Aktivnosti Ministarstva

3.1 Zakon o mjerama sigurnosti pri istraživanju i proizvodnji ugljovodnika

Predmetnim zakonom transponovane su odredbe Direktive 2013/30/EU, od 12. juna 2013. godine, o bezbjednosti operacija sa ugljovodnicima u podmorju i o izmjeni Direktive 2004/35/EU. Direktiva propisuje uslove vršenja operacija istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju, sa aspekta bezbjednosti predmetnih operacija.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 29. decembra 2021. godine utvrdila Predlog Zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju. Međutim, Vlada Crne Gore je na sjednici od 12. maja 2022. godine donijela Zaključak broj 04-2960 kojim se iz skupštinske procedure povlači između ostalog i Predlog Zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju koji je utvrđen u mandatu 42. Vlade, usled prestanka rada Parlamenta.

Predlog zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju ponovo je utvrđen na 32. sjednici Vlade Crne Gore održanoj 08.12.2022. godine i upućen je u Skupštinsku proceduru u martu 2023. godine, ali je iz istog razloga, kao prvi put, povučen iz procedure.

Predlogom se utvrđuju minimalni zahtjevi za sprečavanje velikih nesreća tokom izvođenja operacija istraživanja i proizvodnje ugljovodnika u podmorju Crne Gore, a za nadležni organ

je određena Uprava za ugljovodonike. Cilj je uspostavljanje normativnog okvira za obavljanje ove djelatnosti na siguran način, bez negativnih posljedica po životnu sredinu, lica i imovinu, odnosno ograničavanje posljedica mogućih nesreća. Propisana je dužnost operatora da preduzme sve mjere kako bi se spriječile velike nesreće tokom izvođenja upstream operacija, odnosno preuzimanja mjera radi smanjivanja posljedica eventualne velike nesreće. Takođe, ustanovljena je obaveza sprovođenja tripartitnih konsultacija između operatora, zaposlenih i nadležnog organa. Pored ostalog, propisana je obaveza Države da u postupku dodjele ugovora o koncesiji naročitu pažnju obrati na prethodni istorijat ponuđača kada je u pitanju zaštita na radu, sigurnost operacija i zaštita životne sredine, kao i da provjeri da li ponuđači posjeduju finansijski kapacitet da snose troškove eventualne štete koja može proizići iz velikih nesreća.

Predmetni Predlog zakona je po Programu rada Vlade predviđen za usvajanje u 2024. godini. Dostavljen je nadležnim institucijama na davanje mišljenja i u proceduri je za dostavljanje Vladi Crne Gore na utvrđivanje.

3.2 Podzakonska akta

Ministarstvo nadležno za poslove energetike, tadašnje Ministarstvo kapitalnih investicije je u izvještajnom periodu radilo na pripremi podzakonskih akata predviđenih Predlogom Zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju, čije donošenje je planirano Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2023. – 2024. za IV kvartal.

Takođe, Ministarstvo kapitalnih investicija u saradnji sa Upravom za ugljovodonike je pripremilo Uredbu o izmjeni Uredbe o načinu obračuna i plaćanja naknade za proizvodnju nafte i gasa i Uredbu o izmjeni Uredbe o načinu povraćaja blokova i pristupu trećih lica upstream postrojenjima, koje su u postupku usaglašavanja RIA obrazaca sa Ministarstvom finansija.

Uredbom o načinu obračuna i plaćanja naknade za proizvodnju nafte i gasa ("Službeni list CG", br. 13/14) je definisan visina, kriterijumi i način plaćanja godišnje naknade za površinu koju koristi koncesionar na osnovu ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika, kriterijumi za utvrđivanje visine, način obračuna, dokumentacija na osnovu koje se vrši obračun i druga pitanja od značaja za obračun naknade za proizvedenu naftu i gas za mjesečno ekstrahovane ugljovodonike. S obzirom da član 5 Uredbe o načinu obračuna i plaćanja naknade za proizvodnju nafte i gasa ne prepoznaje situacije u kojoj je odobreno produženje faze istraživanja kao i kada ugovor o koncesiji za proizvodnju ističe u toku godine, javila se potreba da se definišu navedene situacije kako bi se naknada za površinu mogla obračunati. Predloženom dopunom člana 5 definisana je i procedura kada dolazi do produženja faze istraživanja kao i kada ugovor o koncesiji za proizvodnju ističe u toku godine. Imajući u vidu mogućnost velikih promjena indeksa potrošačkih cijena usled globalnih poremećaja na tržištu definisano je da se visina naknade za površinu treba imperativno usklađivati na godišnjem nivou.

U toku je priprema izmjena i dopuna Uredbe o načinu povraćaja blokova i pristupu trećih lica upstream postrojenjima ("Službeni list CG", br. 40/10, 56/13). Aktuelnom uredbom uređene su tri cjeline, i to: postupak povraćaja blokova, pristup trećih lica upstream postrojenjima i upstream cjevovodnoj mreži, kao i prestanak proizvodnje i deinstalacija postrojenja. Imajući u vidu principe i načela definisanja upstream industrije u Crnoj Gori, došlo je do potrebe mijenjanja određenih normi sadržanih u navedenoj Uredbi. Cilj izmena je poboljšanje postojećeg propisa putem detaljnijeg definisanja već uređenih oblasti. Na taj način se obezbjeđuje jasnija i komprehenzivnija zakonska regulativa, kao i bolji položaj države u postupku realizacije ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika. Članom 1 Predloga Uredbe predlaže detaljnije definisanje roka predviđenog za povraćaj dijela dodijeljene

površine bloka. Imajući u vidu da se obračun naknade za površinu plaća unaprijed do 31. decembra tekuće za narednu godinu, a na osnovu obračuna koji organ uprave, tj. Uprava za ugljovodonike dostavlja koncesionaru do 1. decembra tekuće godine, neophodna je izmjena roka kojim koncesionar obavještava organ uprave o površini blokova koje namjerava da vrati tokom naredne godine kako bi organ uprave imao sve potrebne inpute za obračun naknade za površinu za narednu godinu.

U izradi je i Pravilnik o sadržaju elaborata o rezultatima izvršenih geoloških i geofizičkih istraživanja ugljovodonika, kojim će se propisati bliži sadržaj elaborata o rezultatima izvršenih geoloških i geofizičkih istraživanja ugljovodonika i način dostavljanja istog.

4 Aktivnosti Uprave za ugljovodonike

Uprava za ugljovodonike, u skladu sa Zakonom o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika je dužna da vrši upravne i stručne poslove iz oblasti istraživanja i proizvodnje ugljovodonika.

Slijedi pregled aktivnosti koje Uprava može realizovati u narednom periodu, uz adekvatnu podršku nadležnog Ministarstva.

4.1 Novi tenderski postupci za dodjelu ugovora o koncesiji za istraživanje ugljovodonika ili proizvodnju ugljovodonika

Shodno Zakonu o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika ("Službeni list Crne Gore", br. 41/10, 62/13), postoje dvije vrste ugovora o koncesiji:

- 1) ugovor o koncesiji za istraživanje ugljovodonika, i
- 2) ugovor o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika

Ugovorom o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika, koncesionarima se daje pravo da vrše istraživanja ugljovodonika uključujući i proizvodnju ugljovodonika, kao što je to slučaj sa koncesionarima Eni/Novatek i Energean.

Ugovorom o koncesiji za istraživanje ugljovodonika koncesionaru se daje pravo na da vrši geološka i geofizička istraživanja, bez prava na bušenje istražnih bušotina i/ili proizvodnju ugljovodonika. Cilj objavljivanja Javnog poziva i zaključivanja ugovora o koncesiji za istraživanje ugljovodonika je povećanje nivoa znanja o ugljovodončnoj potencijalnosti podmorja Crne Gore koja ima za cilj pronalazak komercijalnih rezervi nafte i gasa. Realizacijom ugovora o koncesiji za istraživanje država Crna Gora će dobiti nove geofizičke podatke, u dijelu podmorja koje sada nije "pokriveno" ugovorima o koncesiji za proizvodnju, a koje je i dalje neistraženo. To bi u narednom postupku rezultiralo uspješnom dodjelom novih ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika, poput ugovora sa ENI-Novatekom i Energeanom, što na kraju može biti finalizovno pronalaskom komercijalnih rezervi nafte i gasa.

Ugovorom o koncesiji za istraživanje koncesionaru se daje pravo, da o svom trošku i na svoj rizik, vrši snimanje (akviziciju) podataka, obradu, ponovnu obradu, interpretaciju, marketing i prodaju seizmičkih i drugih podataka do kojih dođe u postupku realizacije ugovora o koncesiji. Podaci do kojih se dođe u toku realizacije ugovora o koncesiji su svojina Crne Gore, s tim što koncesionar ima pravo da vrši prodaju tih podataka zainteresovanim naftnim kompanijama i trećim licima po dogovorenim cijenama, dok se prihod od prodaje dijeli između koncesionara i Države Crne Gore.

Takođe, budući da na kopnu Albanije postoji proizvodnja nafte i gasa, kao i da je na području entiteta Republike Srpske države Bosne i Hercegovine planirano istraživanje ugljovodonika, postoji interesovanje kompanija iz industrije za istraživanje kopna Crne Gore.

Prije nego se otpočne konkretne radnje u vezi sa novim aktivnostima vezanih za istraživanje i proizvodnju ugljovodonika u podmorju i/ili na kopnu Crne Gore, Uprava za ugljovodonike

aktivno radi na provjeri usaglašenosti potencijalnih projekata sa novim javnim politikama i pravcima razvoja energetike i zaštite životne sredine u Crnoj Gori i na nivou Evropske unije.

Uprava za ugljovodonike je u 2024. godini nastavila da radi na pripremi neophodne dokumentacije za raspisivanje novog Javnog poziva za dodjelu ugovora o koncesiji za istraživanje. U cilju kompletiranja tenderske dokumentacije, Uprava za ugljovodonike će raspisati jednostavnu javnu nabavku za konsultantske usluge u domenu pravnog savjetovanja u pripremi i tokom realizacije predmetnog javnog poziva. Plan javnih nabavki je u fazi verifikacije nakon čega se očekuje pokretanje ovog postupka i u konačnom, raspisivanje Javnog poziva za istraživanje.

4.2 Zakon o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima

Prijedlog Zakona o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima, usvojen od strane Vlade Crne Gore, definiše ulogu Uprave za ugljovodonike kao organa državne uprave koji će da formira obavezne rezerve naftnih derivata. Uprava je uzela aktivno učešće u planiranju i pripremi aktivnosti za realizaciju obaveza koje proističu iz predmetnog Zakona.